

Αρχιμανδρίτου Σαράντη Σαράντου

Παράδοση - Ἐκκοσμίκευση

Παράδοση

Τριαδολογική Παράδοση

Χαρισματικός, δυναμικός, Ἑλληνοχριστιανικός, δηλαδή Θεανθρώπινος ὁ ὄρος Παράδοση γιά μᾶς τούς Ἑλληνες Ὁρθοδόξους καί γιά ὅλους τούς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς κατ' ἐπέκταση.

Μέ τόν ὄρο Παράδοση ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας δηλώνει τήν ὑπερβατικότητα τῆς θείας ἀγάπης τῶν Τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Αὐτή ἡ ἀγάπη ἀναλύεται σέ δημιουργία ἀπό τό μηδέν ὅλων τῶν ὁρατῶν καί ἀοράτων κτισμάτων πού βλέπουμε ἤ πού ἐννοοῦμε μέσα στόν κόσμο μας. Ἀλληλοπεριχωρούμενα καί ἀλληλοσυμμορφωμένα καί ἀλληλοαγαπώμενα τά Τρία πρόσωπα τῆς Τρισηλίου Θεότητος, πάνσοφα δημιουργοῦν τά πάντα, καί τέλος τόν ἄνθρωπο, ἀρχικά ἕνα, τόν Ἀδάμ, μετέπειτα καί τήν Εὐα ἀπό τήν πλευρά του γιά βοήθεια καί διαδοχή τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Παραδίδεται σ' αὐτούς, στό πρῶτο ζεῦγος, στό ὁποῖο συγκεφαλαιώνεται ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα, ἡ ἀλληλοπεριχώρηση, ἡ ὁμόνοια, ἡ ἐν ἀγάπῃ δημιουργικότητα, ὡς χαρίσματα "κατ' εἰκόνα" τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἀνθρωπολογική Παράδοση αἰώνιας ζωῆς

Ὁλόκληρη ἡ κτίση καλά λίαν δημιουργημένη, παραδίδεται στό πρωτόπλαστο ζεῦγος γιά νά τή διαχειρίζεται αὐξάνοντας, πληθύνοντας καί πληρώνοντας τήν μέ τή συνδημιουργική δύναμη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πού τούς ἐμπιστεύθηκε μετά ἀπό θεϊκή διακριτική χειραγωγή. Ὡς Πανάγαθος Θεός, ἐπισκεπτόμενος καθημερινά τόν Παράδεισο καί τό ζεῦγος καί συμπληρώνοντας τή γνώση τους, τήν ἐμπειρία τους, τίς δεξιότητές τους, τό ἡγεμονικό τους, ἐγκαθιστᾷ ἐντός τους τήν ἀσίγαστη φλόγα γιά γνώση, γιά ἀγάπη, γιά δημιουργία. " Ὡσανεὶ φίλος πρός φίλον" ὁ Θεός συνδιαλέγεται μέ τούς πρωτοπλάστους καί τούς παραδίδει ὅλη τή χαρισματική δυναμική Του, κατά τό Μ. Βασίλειο, γιά νά προχωρήσουν μέ τή χάρη Του ἀπό τό "κατ' εἰκόνα" εἰς τό "καθ' ὁμοίωση" τελικά. Καί ὄντως ὅλα πηγαινάν κατ' εὐχὴν καί ἀπελάμβαναν τή μακαριότητα τοῦ Παραδείσου, τήν πληρότητα τῆς ἀρχοντικῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί τόν ἀπέραντο σεβασμό ὅλων τῶν κτισμάτων πρός τά πρόσωπά τους.

Κάνοντας ὁμως αὐτόνομη χρήση τοῦ αὐτεξουσίου τους, ξεχωρίζοντας τό θέλημά τους καί τή μακαριότητά τους ἀπό τόν Πανάγαθο Πατέρα Θεό καί Δημιουργό, μετέπεσαν σ' ἕνα ἄλλο τρόπο ζωῆς, πού τά πάντα τούς ἦταν δύσκολα: Ἡ γνώση κεκρυμμένη, ἀπιαστή, ἡ ἀγάπη δυσεῦρετη, ἡ δημιουργία πολύμοχθη, δυσκολοκατόρθωτη ἢ ἔωλος.

Ἡ ἀθρόα Παράδοση αἰώνιας ζωῆς, πλουσιοπάτης γνώσεως, ἄκτιστης καί κτιστῆς ἀγάπης καί χαρισματικῆς δημιουργικότητας συστέλλονται καί περιορίζονται. Τά κράσπεδα τοῦ Οὐρανοῦ δυσκολοδιάβατα καί οἱ πύλες τοῦ Παραδείσου κλειστές.

Αλλοίωση τής παραδόσεως

Ὁ ἄνθρωπος ἄλλαξε, ἀλλοιώθηκε, ἀλλοτριώθηκε.

Ὁ Θεός παρέμεινε ὁ ἴδιος. **"Ἐγὼ Αὐτός εἰμί, λέγει στήν Π. Δ. καί οὐκ ἠλλοίωμαι"** Δέν ἀλλάζω. Ἐχει τόσο πολύ μεγάλη ἀγάπη γιά τόν ἄνθρωπο πού βγήκε ἀπό τά δημιουργικά χέρια Του καί τόσο σεβασμό πρὸς τό αὐτεξούσιό του, ὥστε δέ θέλησε καί δέ θέλει νά τόν ἐκχιάσει νά χορταίνει τήν Ἀγάπη Του, τή γνώση Του, τή φιλία Του, τή θεοδημιουργικότητά Του.

Μετά τήν ἔκπτωση ἀκολουθεῖ ἡ ἔξοδος ἀπό τόν ἀπέραντο χῶρο τῆς Χαράς, τῆς Ἀγάπης, τῆς Γνώσεως καί τῆς Δημιουργίας. Μετά τήν πτώση, ἡ Παράδοση ἀπό ποταμός γίνεται ρυάκι, ἀπό ὠκεανός γίνεται λιμνούλα.

Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα πληθύνεται τό ἀνθρώπινο γένος μέ τό μεταπτωτικό τρόπο, πού τό συνακολουθοῦν λῦπες, ὠδίνες, ἀγωνίες, πάθη, μίση, ἀπρόοπτα, ἀνεξέλεγκτα δεινά, σκοτασμός τοῦ νοῦ, παρανοήσεις καί τέλος θάνατος, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκοπῆς ἀπό τήν ἀνεξάντλητη Παράδοση θείας ζωῆς.

Ἀπό τήν πτώση καί πέρα οἱ ἄνθρωποι χωρίζονται σέ καλοπροαίρετους πού κρατοῦν τίς ἀρχετυπικές μνῆμες τῆς αἰωνίου ζωῆς καί τῆς συνακόλουθης Παραδόσεως καί διατηροῦν μέσα τους τήν ἐλπίδα νά πραγματοποιηθεῖ τό πρωτευαγγέλιο, πού ἄκουσαν οἱ ἐξοριζόμενοι πρωτόπλαστοι, καθώς ἀποχωροῦσαν ἀπό τόν Παράδεισο τῆς ζωῆς καί τῆς Παραδόσεως ὄλων τῶν καλῶν τῆς ζωῆς. Ἀπό τήν πτώση καί πέρα ὑπάρχουν καί οἱ μὴ καλοπροαίρετοι πού παρανοοῦν τήν αὐθεντική Παράδοση τῆς γνώσεως, τήν αὐθεντικότητα τῆς Ἀγάπης, καί τούς σχεδιασμούς καί τούς τρόπους τῆς δημιουργίας.

Ὅμως ὁ φιλανθρωπότατος Θεός δέ στέργησε παντελῶς καί τά καλοπροαίρετα, καί τά μὴ, πλάσματά Του ἀπό τή δική του αὐθεντική Παράδοση Ζωῆς.

Οἱ ἀρχετυπικές μνῆμες καί ὁ ἀρχετυπικός τρόπος Ζωῆς καί Παραδόσεως μεταφέρεται μετά τήν πτώση μέσα στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες ὡς αὐθύπαρκτος τρόπος ζωῆς καί Παραδόσεως. Ἀποκρυσταλλώνονται κάποιες ἀπόψεις, γνώσεις καί θεωρίες γύρω ἀπό τήν προέλευση τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου, τή σημασία του μέσα στόν παρόντα κόσμο, τήν κοινωνική του ζωή, τήν τελολογία του, τό τέλος του, τό μεταφυσικό του προορισμό. Μέ τό σκοτισμένο μυαλό του ὁ ἄνθρωπος πλάθει στοχασμούς μεταφυσικούς γύρω ἀπό τά πρῖν καί τά μετά ἀπό τήν παρούσα ζωή, ἄλλοτε πιό κοντινούς καί ἄλλοτε πιό μακρινούς ἀπό τήν Ἀλήθεια τῆς αὐθεντικῆς Παραδόσεως Ζωῆς τοῦ Ἐνός καί Ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Παράδοση Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἄπειρη Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ παρεμβαίνουσα διακριτικότητας στή ζωή τοῦ ἐκούσια ἀπόμακρου πιά παιδιοῦ Του ἐξαποστέλλει Δικαίους, Κριτές, Προφῆτες, Πατριάρχες πού τοῦ ὑπομιμνήσκουν τόν ἀρχετυπικό τρόπο ζωῆς μετά τοῦ Θεοῦ καί ἀποδοχῆς τῆς Θείας Παραδόσεώς Του.

Προεξάρχων μεταξύ πολλῶν ὁ προφήτης Μωϋσῆς, σῶζεται ὁ ἴδιος θαυματουργικά ἀπό τόν ἀφανισμό τῶν Αἰγυπτίων, παιδαγωγεῖται μέ τήν ἀπλή κοσμική βασιλική Παιδεία, ἀλλά καί μέ τίς σταγόνες τῆς αὐθεντικῆς ἀρχετυπικῆς δροσιάς τῆς Παραδόσεως τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Τό κυριότερο καταξιώνεται νά παραλάβει από τόν "Όντα" πάνω στό όρος Σινᾶ τό θεόγραπτο Νόμο καί νά τόν μεταφέρει στους ανθρώπους.

Μιά νέα Παράδοση αναπτύσσεται, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πού ἀποτελεῖ εἰκόνα τῆς πρώτης Παραδόσεως τοῦ Παραδείσου καί παράλληλα λειτουργεῖ ὡς "παιδαγωγός εἰς Χριστόν".

Τόσο ὁ "θεόγραπτος" νόμος, ὅσο καί οἱ πολλές καί μακρόχρονες ταλαιπωρίες πού ὑπέστη ὁ Μωϋσῆς ποιμαίνοντας τό σκληροτράχηλο Ἰσραηλιτικό λαό, δέν ἐπῆρκεσαν γιά νά τοῦ ἐξασφαλίσουν τήν εἰσοδὸ του στή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. Πέθανε ὡς κοινός θνητός ἀδικαίωτος στά μάτια τῶν συγχρόνων του καί πολλῶν μεταγενεστέρων γενεῶν, μέχρι πού πάρα πολλά χρόνια μετά τό θάνατό του, διαλελυμένου μέχρι νεκρῶν μορίων τοῦ σώματός του, καταξιώθηκε μοναδικά, ὡς ὁ μόνος ἐκ τῶν νεκρῶν, νά μετάσχει πραγματικά καί θαυματουργικά στό μεγαλεῖο τῆς ἐνδόξου Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καί νά ἀντικρύσει Τόν ἐν δόξῃ Μεταμορφωθέντα. Ἐπέστρεψε στους νεκρούς μεταφέροντας τήν ἐμπειρία τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στίς πρό αὐτοῦ γενιές τῶν νεκρῶν καί προετοιμάζοντάς τους γιά τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καί τή συνανάσταση ὅλων τῶν ἀποδεχομένων τήν Ἀνάσταση καί τόν Ἀναστάντα.

Μωσαϊκή Παράδοση Μεταμόρφωση

Ἔτσι, ἀφοῦ καταξιώνεται μέ τέτοια ἐμπειρία ὁ Προφήτης Μωϋσῆς, καταξιώνεται μεταμορφωτικά καί ὅλη ἡ Π. Διαθήκη, τῆς ὁποίας φορέας καί Ἀπόστολος ὑπῆρξε ὁ Μωϋσῆς. Ἔτσι πάνω στό όρος Θαβώρ ἐνώνεται ἡ Παλαιά Διαθήκη μέ τόν ἴδιο τό Δημιουργό τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐνώνεται ἡ ἐμπειρία τοῦ Σινᾶ μέ τοῦ Θαβώρ, τοῦ Νόμου μέ τῆ Χάρη μέσα στό ἄκτιστο Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος συμμαρτυρούντων τοῦ Θεοῦ Πατρός καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπομένως ἡ Ἁγία Παράδοση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐνώνεται μέ τήν Παράδοση τῆς Καινῆς Διαθήκης πού περιλαμβάνει ὅλη τή Ζωή τοῦ Χριστοῦ καί τή διδασκαλία Του μαζί μέ τά θαύματά Του καί τήν ποιότητα καί Παράδοση Ζωῆς πού αὐτά δημιουργοῦν τήν ἱστορία τοῦ κόσμου.

Ἐνοποίηση Παραδόσεως Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης

Νά σημειώσουμε ἰδιαίτερα ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ὑπῆρξε δημιουργός αὐτῆς τῆς Παραδόσεως πού ἀρχίζει ἀπό τόν Παράδεισο τῆς τρυφῆς, ἀνανεώνεται μέ τό θεόγραπτο Μωσαϊκό Νόμο τοῦ Σινᾶ καί πλουτίζεται μέσα σ' ὅλη τήν θεόπνευστη πορεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ταυτόχρονα ὑπῆρξε καί πιστός τηρητής της, ὅταν ὑπέστη τή νομική διαδικασία τῆς περιτομῆς καί ὅταν παραδόθηκε ἀπό τήν Παναγία μας στόν πρεσβύτερο Συμεών γιά νά "ἐκκλησιασθεῖ" καί ὁ ἴδιος καί ἡ μητέρα Του.

Τόν ἴδιο σεβασμό στήν ἁγία Παράδοση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπέδειξε ἡ Παναγία μας. Ἀπό τριῶν ἐτῶν μέχρι δεκαπέντε ἀνετράφη μέ τήν πιό κατάλληλη παιδεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἱερά ἀκούσματα, προσευχές, ἱερές μελέτες ἀπό τά Κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μέσα στό Νόμο τοῦ Σολομῶντος ἔθρεψαν πνευματικά τό νοῦ καί τήν καρδιά Της καί τήν προετοίμασαν γιά τό μέγα γεγονός τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελισμοῦ, τῆς συλλήψεως τοῦ Κυρίου, τῆς ἱεράς κυφορίας Του, τῆς ἀνατροφῆς Του ἀπό τήν Παναγιότητά Της, τῆς συμμετοχῆς Της στή διδασκαλία Του, στά θαύματά Του, στό Μαρτύριό Του, στό θάνατο, τήν ταφή Του καί τήν Ἀνάστασή Του. Ἐντελῶς δικαιολογημένα ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τήν ἀποκαλεῖ "μετά Θεόν Θεό κατά χάριν".

Στή μέχρι τώρα θεότευκτη κατασκευή τής μακράς Παραδόσεως προστίθενται τά ιερά Κείμενα τών Ἁγίων Εὐαγγελιστῶν πού ἀπαρτίζουν τήν Καινή Διαθήκη, τά ἄφθονα ἐρμηνευτικά Κείμενα τών Ἁγίων Πατέρων πού ἀναλύουν καί διασαφηνίζουν κάποια δυσνόητα σημεῖα, γιά ὅσους δυσκολεύονται νά τά κατανοήσουν καί νά τά ἀφομοιώσουν. Ἡ Πατρολογία τοῦ Migne περιλαμβάνει ἑκατόν ἐξήντα τόμους ἀπό χίλιες περίπου σελίδες στόν κάθε τόμο. Μιά πολύ πλούσια καί ὀγκωδέστατη πνευματική περιουσία στή διάδεση ὄλων τών ἀνθρώπων καί δῆ τών πιστῶν καί γιά τή βιωτική προκοπή τους καί γιά τήν κατά Χριστόν πνευματική διά βίου καλλιέργεια, ὅσο καί γιά τήν ἱερή μετάβαση ἀπό τήν παρούσα στήν αἰώνια ζωή.

Παράδοση: πηγὴ θείας Λατρείας

Υπόσωση αὐτὴ ἡ Παράδοση ἔδωσε τό θεόπνευστο ὕλικό της καί πνευματικό της περιεχόμενο γιά τή διαμόρφωση τής θείας Λατρείας μας πού εἶναι ἀξιοθαύμαστη ἀκόμα καί ἀπό τούς αἰρετικούς Παπικούς καί τούς αἰρετικούς Προτεστάντες. Μέχρι τόν ἕκτο αἰῶνα χρησιμοποιήθηκε γιά τή θεία Λατρεία μας μιά σωρεία ἀριστουργηματικῶν ὕμολογικῶν κατασκευῶν, πού ἐνέπνεαν, παιδαγωγοῦσαν καί ἀπήρτιζαν τό ἐνιαῖο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί τής Ἐκκλησίας. Ἐκατομμύρια μαρτύρων καί πιστῶν ἀγιάστηκαν, φωτίστηκαν καί θεανθρωποποιήθηκαν μέσω τής θείας Λατρείας μας μέ τό ἄσματικό Τυπικό Της. Πρῶτοι ἱεροὶ ποιητές ὑπῆρξαν οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, στή συνέχεια οἱ Ἅγιοι διάδοχοί τους, τά πλήθη τῶν πρώτων μαρτύρων, τά ἐκλεκτά μέλη τῶν ὁσίων καί τά πλήθη τῶν πιστῶν πρόσδεταν καί ὅλο πρόσδεταν προσευχές, ὕμνους, τροπάρια, ψαλμωδίες ἀπαράμιλλου πνευματικοῦ, λογοτεχνικοῦ καί μουσικοῦ κάλλους.

Λίγο μεταγενέστερα, τόν ἕβδομο καί ὄγδοο αἰῶνα αἰσθάνθηκε τήν ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία νά κάνει πιό συστηματική τή Θεία Λατρεία. Συνέβαλαν καί οἱ μεγάλοι Ὑμνογράφοι ἐκείνων τῶν καιρῶν. Ἐτσι δημιουργήθηκαν οἱ ὕμολογικοὶ κανόνες.

Συγκεφαλαίωση τής Παραδόσεως στοὺς Ὑμολογικοὺς Κανόνες

Ταπεινὴ μας ἐκτίμηση, ἀπό προσεκτικὴ τριαντάχρονη μελέτη τῶν Ὑμολογικῶν μας κειμένων στίς καθημερινές καί στίς ἐπίσημες ἱερές Ἀκολουθίες μας Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν ἑορτῶν ἢ Μεγάλων Ἁγίων, εἶναι ὅτι τό ἄσματικό Τυπικό ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ὡς βάση τής ὅλης Ὑμολογίας μας. Ἐπέκταση, συστηματοποίηση καί τελειοποίηση εἶναι ἡ δημιουργία τῶν κανόνων. Οἱ κανόνες ἔχουν τή νοηματικὴ ἀφετηρία τους στίς ἑννέα ὠδές τής Π. Δ. Κείμενα φοβερά σέ θεανθρώπινη σημασία πού συμπεριλαμβάνουν σπουδαῖα γεγονότα τής Π. Δ. μαζί μέ προτυπώσεις τής Κ. Δ. μέ μηνύματα ἄμεσα χρήσιμα καί ψυχοφελῆ γιά κάθε πιστό καί γιά ὅλη τήν Ἐκκλησία.

Πάνω στό νόημα κάθε ὠδῆς τής Π. Δ. στηρίζεται τό νόημα τοῦ πρώτου τροπαρίου κάθε ὠδῆς. Τά ὑπόλοιπα τρία ἢ ἑπτὰ τροπάρια κάθε ὠδῆς σχετίζονται μέ τό νόημα τής Δεσποτικῆς ἢ Θεομητορικῆς ἑορτῆς ἢ τῶν ἑορτῶν τῶν διαφόρων Ἁγίων.

Τό περιεχόμενο τῶν Ὑμολογικῶν Κανόνων ἐπομένως εἶναι παλαιοδιαθηκικό, καινοδιαθηκικό, λογοτεχνικό, δογματικό, ἠθικό, ἀνθρωπολογικό, ἐκκλησιολογικό, ἀγιολογικό, μουσικολογικό. Συμπυκνώνει πολλά καί κοσμικά ἀριστουργηματικά στοιχεῖα καί δογματικά καί μουσικά καί γνωσιολογικά πρὸς δοξολογία, κατά τό δυνατό ἐπάξια, τής μεγαλωσύνης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τής Κυρίας Θεοτόκου, πάντων τῶν Ἁγίων καί πρὸς ὑψηλὴ Θεανθρώπινη Παιδεία καί μόρφωση ὁλοκλήρου τοῦ Σώματος τής Ἐκκλησίας, ἀλλά καί κάθε πιστοῦ.

Οί Ύμνολογικοί κανόνες αποτελούν τό ἀποκορύφωμα τῶν ὑμνολογικῶν ἐπιτυχιῶν, γιὰυτό καί ἔχουν γίνοι πλήρως ἀποδεκτοί ἀπό τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό μορφωμένους καί μή κληρικούς καί λαϊκούς ἐπί αἰῶνες, καθῶς καί ἀπό ὅλους τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἁγίας Ὁρθοδοξίας μας.

Ὁλόκληρη ἡ Παράδοση στά Λειτουργικά Βιβλία

Βιβλία μεγάλης φιλολογικῆς καί θεολογικῆς ἀξίας περιέχουν τοὺς Ὑμνολογικούς κανόνες ὄλων τῶν λειτουργικῶν περιόδων τῆς Ἐκκλησίας μας, καθῶς καί ὄλων τῶν προσευχῶν τοῦ νυκθήμερου. Ἡ Παρακλητικὴ, τὰ Μηναῖα, τό Τριῶδιο, τό Πεντηκοστάριο, τό Ὁρολόγιο, ὁ θησαυρὸς τῶν Ἁγίων εἶναι τὰ κυριότερα Ὑμνολογικά βιβλία πού ἐμπεριέχουν συμπυκνωμένη ὀλόκληρη τὴν ἁγία θεανθρώπινη Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἀχώριστος συσχετισμὸς Ἀσματικοῦ καί Μοναστηριακοῦ Τυπικοῦ

Εἶναι ἀξιο μεγίστης ἀπορίας, γιὰτί σημερινοὶ δῆθεν ἐρευνητὲς γύρω ἀπὸ τὰ λειτουργικά θέματα ἀμφισβητοῦν τὴ σημασία τῶν Ὑμνολογικῶν κανόνων καί τοὺς θεωροῦν καλογερικὲς κατασκευές. Ξεχωρίζουν τό ἄσματικό Τυπικό πού προαναφέραμε ὡς Τυπικό τῶν ἐν τῇ κόσμῳ πιστῶν καί τοὺς Ὑμνολογικούς κανόνες ὡς καλογερικό Τυπικό προσερχόμενο ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς. Αὐτὸς ὁ ἀχώριστος συσχετισμὸς κοσμικοῦ ἄσματικοῦ Τυπικοῦ μὲ τό ἐξελιγμένο καί ὀλοκληρωμένο μοναχικό Τυπικό τῶν Ὑμνολογικῶν κανόνων εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνος μὲ τό Χριστολογικό Δόγμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὡς τέλειος Θεός καί ὡς τέλειος καί πραγματικός ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἓνα ἐνιαῖο θεανθρώπινο πρόσωπο μὲ ἀχώριστες, ἀσύγχυτες καί ἄτρεπτες τίς δύο φύσεις Του. Ἔτσι καί ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας δέν ξεχώρισε τοὺς ἐγγάμους ἀπὸ τοὺς ἀγάμους γιὰ νὰ μὴν ὑποτιμήσει τοὺς ἐγγάμους ἔναντι τῶν ἀγάμων καί γιὰ νὰ μὴν ὑπερεξάρει τοὺς ἀγάμους ἔναντι τῶν ἐγγάμων. Τό ἴδιο Εὐαγγέλιο, οἱ ἴδιες ἱερές Ἀκολουθίες, οἱ ἴδιοι ἱεροὶ δεσμοὶ τό ἴδιο ἐνιαῖο Τυπικό ἰσχύουν καί γιὰ τοὺς ἐν γάμῳ καί γιὰ τοὺς ἐν παρθενίᾳ.

Αὐτὴ ἡ Ὑμνολογικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἄρρηκτα δεμένη μὲ τὴν ἄκτιστη Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού ἐνώνει σέ μιά ἀχώριστη, ἀσύγχυτη καί ἄτρεπτη ἐνότητα τό ἄκτιστο μὲ τό κτιστό, τὴ θεία Χάρη μὲ τὴν τελειότητα τῶν ὑμνολογικῶν ποιημάτων.

Ὡς θεανθρώπινη τελειότητα ἡ Ὁρθόδοξη Ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας σέ ὄλες τίς ἐποχές ἐπιδρᾷ μέσα σέ ὄλο τό Σῶμα τῆς κοινωνίας. Καλοπροαίρετοι καί μή ἄνθρωποι τόσο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας μας ὅσο καί ἐκτὸς κατὰ τρόπο μυστικό, δηλαδή μυστηριακό καί θαυματουργικό ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴ θεία Λατρεία μας, ἡ ὁποία μὲ μυστικά ἀθέατα ρεῖθρα διαποτίζει καί χριστοποιεῖ ὄλον τὸν κόσμον σ' ὄλες τίς κοινωνίες.

Παράδοση Εὐχαριστίας

Τὰ παραπάνω δέν ἀπλουστεύουν ἐπικίνδυνα τό δεσμό τῆς Ἐκκλησίας μας, γιὰτί οἱ ἱεροὶ Πατέρες πιστεύουν ὅτι ἐκτὸς τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, δέν ὑπάρχει σωτηρία. Ἐννοοῦμε ὅμως σαφῶς ὅτι ἔχει μεγάλη χριστοποιητικὴ δυνατότητα ἡ Ὁρθόδοξη Θεία Λατρεία μας καί πιο πολὺ ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἢ τοῦ Μ. Βασιλείου πού ἐλάχιστες διαφορές ἔχουν μεταξύ τους. Οἱ φοινησόμενοι, οἱ κατακόκκινοι μὲ τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ κοινωνημένοι χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τό ἄλλας τῆς γῆς, πού βοηθαίει καί τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ συμπεριφορά τους, μὲ τό λόγο τους καί τὴν προσευχὴ τους νὰ προσεγγίσουν τό Χριστό καί τὴν Ἐκκλησία καί νὰ σωθοῦν. Ὡς

λέοντες πῦρ πνέοντες" είναι οἱ κοινωνημένοι χριστιανοί κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο, πού μέ τό πῦρ τῆς Θείας Χάριτος μεταβάλλουν τήν ξερή γνώση, τήν τυπική συμπεριφορά καί ὄλο τό ὑλικό τῆς οὐμανιστικῆς Παραδόσεως σέ ζωντανό, πάλλοντα καί ἀνοιχτό ὄργανισμό, πού ἀφομοιώνει τή Θεία Χάρη. Αὐτή ἡ Παράδοση γεννᾷ καί ξαναγεννᾷ νέα πλουτοπαραγωγικά στοιχεῖα πού τήν ἀναδεικνύουν σέ ζωντανή ἐνοποιητική δύναμη τοῦ παρελθόντος τοῦ παρόντος καί τοῦ μέλλοντος.

Γιαυτό καί στό κέντρο τῆς Θείας Λειτουργίας μας λίγο πρὶν ἀπό τόν καθαγιασμό τῶν Τιμίων Δώρων, ἀναφέρουμε σταθμούς τῆς παρελθοντικῆς Παραδόσεως, τῆς παρουσίας καί τῆς Μελλούσης.

Συγκεκριμένα ὁ ἱερεὺς λέγει: "Μεμνημένοι τοίνυν... τοῦ Σταυροῦ, τῆς Τριημέρου Ταφῆς, τῆς Ἀναστάσεως, τῆς εἰς Οὐρανούς Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν Καθέδρας, τῆς Δευτέρας καί ἐνδόξου πάλιν παρουσίας... Τά Σά ἐκ τῶν Σῶν Σοί προσφέρομεν κατά πάντα καί διά πάντα."

Μέ ἀπλούστερα λόγια ὁ Ἱερεὺς, λέγει, θυμᾶται: τό ἱερό Μαρτύριο τοῦ Κυρίου, τό θάνατο, τήν Ἀνάστασι, τήν Ἀνάληψη καί τή Δευτέρα Παρουσία. Μά, ἀφοῦ ἡ Δευτέρα Παρουσία ἀκόμα δέν ἔγινε, πῶς λέγει ὁ Ἱερεὺς - αὐτό πού ἔχει πρῶτος ὁ Χρυσόστομος - ὅτι θυμᾶται τή Δευτέρα Παρουσία; Ὅλος ὁ χρόνος, πιστεύει ὁ ἱερός Χρυσόστομος καί μαζί του τά πλήρη τῶν κληρικῶν καί τῶν λαϊκῶν πού μετέχουν στή Θεία Λειτουργία, ὅλος ὁ χρόνος, παρελθόν, παρόν καί μέλλον, εἶναι ἐνωμένος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μέσα στή Θεία Λειτουργία.

Λειτουργική Ἐσχατολογία

Νά πῶς ἐνοοῦμε ἐμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι τήν Παράδοση: Ὡς ζωντανό παρελθόν, ζωντανό παρόν καί ζωντανό μέλλον. Ὅχι ὡς ἕνα ξερό, νεκρό παρελθόν ἢ ἕνα περιστασιακό παρόν ἢ ἕνα ἀστήρικτο στά προηγούμενα ψευτοεσχατολογικό... μέλλον. Οἱ διάφορων εἰδῶν αἰρετικοί ἢ αἰρετικίζοντες ὑπερτονίζουν τόν ἐσχατολογικό χαρακτήρα τῆς Ὀρθοδόξου Θείας Λατρίας μας, γιά νά ἀθετήσουν στή συνέχεια τήν ἀξία τοῦ ἤδη δεσπονευστα δεσμοδετημένου καί ἄριστα λειτουργούντος μέσα στή στρατευόμενη Ἐκκλησία μας Τυπικοῦ Τῆς, πού εἶναι εἰκόνα τοῦ Οὐρανοῦ λειτουργικοῦ Τυπικοῦ. Ἐμεῖς ὡς Ὀρθόδοξοι ξεκινᾶμε ἀπό τό παρόν, τό ὁποῖο συμπεριλαμβάνει ὀλόκληρη τήν ὑπερπλοῦσια Παράδοση τοῦ παρελθόντος.

" Ὁ Χριστός ", λέγει ὁ Παῦλος, " *χθές καί σήμερον ὁ Αὐτός καί εἰς τούς αἰῶνας* " Ὁ Χριστός, τό Δεύτερο πρόσωπο τῆς Παναγίας Τριάδος, ὁ Τέλεις Θεός, ἔγινε καί πραγματικός Ἱστορικός Ἄνθρωπος σ' ἕνα συγκεκριμένο παρόν. Ὅλη ἡ ζωὴ Του ἦταν φυσιολογικοῦ καί πάντοτε παρόντος ἀνάμεσα στοὺς γνωστούς καί ἀγνώστους ἀνθρώπους τοὺς ὁποῖους καί δίδαξε καί στοὺς ὁποῖους ἐδαυματοῦργησε καί γιά τοὺς ὁποῖους σταυρώθηκε καί γιά τοὺς ὁποῖους προσέφερε τό Σῶμα Του καί το Αἷμά Του καί στήν ἐποχὴ τῶν ὁποίων Ἀνέστη. Ἀνελήφθη εἰς τοὺς Οὐρανούς καί προσδοκῶμεν τήν ἐνδόξη Δευτέρα Παρουσία Του. Τήν ἐνδόξη Δευτέρα Παρουσία Του καθόλου δέν ἀμφισβητοῦμε, γιὰυτό καί οἱ πῖο διακριτικοί καί Ἅγιοι σάν τόν ἅγιο Ἰωάννη τό Χρυσόστομο καί τό Μέγα Βασίλειο τήν πιστεύουν τόσο δυνατά, ἤδη ἀπό τόν παρόντα αἰῶνα, μά τόσο δυνατά "σάν" νά τήν ἔχουν κιόλας δεῖ καί ζήσει. Βέβαια καί οἱ δύο τους μέ ὅσα γράφουν στίς Λειτουργίες τους ἐπιβεβαιώνουν τίς ἐμπειρίες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, χιλιάδων ἄλλων Ἁγίων Λειτουργῶν πού ἔβλεπαν καί ἀκούγαν, ὅσα μάτι ἀνθρώπου δέν μπορεῖ νά δεῖ καί αὐτί ἀνθρώπου - κοινοῦ ἀνθρώπου - δέν μπορεῖ νά ἀκούσει καί νοῦς ἀνθρώπου δέν μπορεῖ νά φαντασθεῖ ἢ νά ἀναλογισθεῖ.

Ο Γέροντας Παΐσιος στο τέταρτο βιβλίο για την οικογενειακή ζωή λέγει ότι όλα τὰ παιδάκια ως ἀδῶα καί καθαρά πού εἶναι, ἔχουν "ὑπερβατικές" ἢ "μελλοντικές" ἐμπειρίες, οἱ ὁποῖες σύν τῷ χρόνῳ συστέλλονται εἴτε ἐξ αἰτίας τους εἴτε ἐξ αἰτίας τοῦ περιβάλλοντός τους. Πάντως καί αὐτή ἡ συστολή εἶναι οικονομική, εἶναι τῆς Χάριτος γιά νά μήν ὑψηλοφρονήσουν καί χάσουν τή σημασία τοῦ παρόντος ἀγῶνος καί γιά νά μή παραπλανηθοῦν σέ μιὰ ψευδοεσχατολογία.

Έκκοσμίκευση

Νόθη Έσχατολογία

Γιαυτό ως Όρθόδοξοι δέν μπορούμε νά ακολουθήσουμε τήν ανάποδη έρευνα τών προτεσταντών και τών ανανεωτών. Γιατί και οί δύο ομάδες ξεκινούν από τό άπώτατο παρελθόν, δέν εκτιμούν τό εκάστοτε παρόν ως φευγαλέο και όραματίζονται, άνερμάτιστα φυσικά, μιά Νόθη Έσχατολογία.

Αμφισβήτηση τής ένιαίας Παραδόσεως

Οί προτεστάντες και πολλοί "άνανεωτές" σήμερα πιστεύουν ότι μέσα στους είκοσι αιώνας πού πέρασαν έχει μολυνθεί ή άμιγής Άποστολική Παράδοση μέ στοιχεία κοσμικά. Γιαυτό, κατ' αυτούς πρέπει νά γίνει κάθαρση. Και έκαστος έρευνητής κατά τό εκάστοτε άτομικώς ή "έπιστημονικώς" δοκούν προτείνει άφαιρέσεις, προσθήκες ή τροποποιήσεις σέ όλους τούς τομείς τής Παραδόσεώς μας. Στο στόχαστρο τής άτομικής ή "έπιστημονικής" έρευνας βρίσκειται κατά κύριο λόγο σήμερα ή θεόπνευστη λειτουργική μας Παράδοση. Δέ διστάζουν μάλιστα κάποιοι "είδικοί" νά εισηγηθούν αναδόμηση τής Λατρείας μας.

Έπειδή πιστεύουμε ότι οί προτάσεις για άνανέωση ή αναγέννηση διέπονται από έκκοσμιευμένη νοοτροπία και ότι συντελούν και επιδιώκουν μαζί μέ τούς κοσμικούς έκσυγχρονιστικούς παγκοσμιοποιητικούς στόχους μιά ρύθμιση έκ τών άνω, έτι πιό έκκοσμιευμένων μοντέλων λειτουργικής Παραδόσεως, ταπεινώς διαφωνούμε αναλυτικότερα

Διότι:

Γιατί άντιδρούμε στην "άνανέωση"

Ποτέ, ούτε κατά τούς Άποστολικούς χρόνους ούτε κατά τούς μετέπειτα μέχρι σήμερα χρησιμοποιήθηκαν για τή θεόπνευστη Λειτουργική μας Παράδοση οί όροι άνανέωση ή αναγέννηση. Ός όρολογία και ως περιεχόμενο χρησιμοποιήθηκαν για νά δηλώσουν τήν πνευματική και ήθική άνανέωση και αναγέννηση τών κατηχηθέντων, βαπτισθέντων και χρισθέντων και ένταχθέντων στην Έκκλησία του Χριστού νεοφωτίστων μελών.

Σχετικά μέ τούς δεσμούς και μάλιστα μέ όλο τό φάσμα τής Λειτουργικής ζωής ή ως άνω όρολογία είναι άστήρικτη.

Μόνο τό 1962 ή Δευτέρα Βατικάνειος Σύνοδος, άς πούμε Σύνοδος, έ χρησιμοποίησε κοσμικότερη όρολογία, τή φράση, "Λειτουργική μεταρρύθμιση" πού δήλωσε πραγματικά τή διάθεση, τή νοοτροπία και τήν άλλαγή πού έγινε στη Λατρεία τών Παπικών, για τήν όποία μεταρρύθμιση έχουν μετανιώσει.

Από τούς Άποστολικούς χρόνους μέχρι σήμερα τόσο, μά τόσο σοβαρά θέματα, όπως είναι τά Λειτουργικά, αν είναι "θέματα", δέν άντιμετωπίστηκαν από "έπιτροπές" όλιγαριθμων "είδικων", αλλά μόνο σέ Συνόδους, όπου μάλιστα υπήρχε ή έλευθερία του λόγου. "Πολλής συζητήσεως γενομένης έδοξε τῷ Αγίῳ Πνεύματι και ήμῖν" έλεγαν τά πρακτικά τών

Οικουμενικῶν Συνόδων ἢ καί Τοπικῶν Συνόδων πού ἀναγνωρίσθηκαν ὁμως καί ἀπό τό λοιπό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπομένως σύμφωνα μέ τούς δεσμούς τῆς Ἐκκλησίας μας ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ στή Λειτουργική μας Παράδοση, ἀλλά καί σέ ὅλη γενικά τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, δέν μπορεῖ νά ἰσχύει ὡς ἀπόφαση - κι ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι παίρνονται ἀνανεωτικές ἀποφάσεις ἀπό ἐπιτροπές - ἀφοῦ δέ θά ἔχουν ληφθεῖ κανονικά καί νόμιμα αὐτές οἱ ἀποφάσεις, ὡς μή ἔγκυρες.

Μόνο ὅταν ἐτίθεντο προβλήματα δογματικῆς ἢ δεσμικῆς ἢ ποιμαντικῆς φύσεως συνεζητοῦντο ἀπό τούς Ἁγίους Πατέρες. Κυρίως ὅταν μέσα στό λαϊκό στοιχεῖο, τό Λαό ὑπῆρχαν ἀδιευκρίνιστοι ὅροι ἢ δεσμοί, τότε ἀπαραίτητα, γιά λόγους ποιμαντικούς συνεζητοῦντο τέτοια θέματα, μέσα στους Συνοδικούς δεσμούς ὁμως καί ὄχι σέ Ἐπιτροπές ἐλάσσονος δεσμικῆς Ἐκκλησιολογικῆς σημασίας.

Τό γεγονός ὅτι ἐξακολουθοῦν οἱ ἱερεῖς μας, οἱ Ἐπίσκοποι καί οἱ Πατριάρχες μέ πληθωρική συμμετοχὴ τοῦ Λαοῦ μας νά τελοῦν τούς ἴδιους Ἐσπερινούς, Ὅρθρους, Ἀρτοκλασίες, δεῖς Λειτουργίες καί τά λοιπά Μυστήρια, χωρίς ὁ Λαός μας νά διαμαρτύρεται, αὐτό ἐπιβεβαιώνει ὅτι δέν ὑπάρχει κατ' οὐσίαν αἴτημα ἐκ τῶν κάτω, ἐκ τοῦ Λαοῦ, γιά λειτουργική ἀνανέωση ἢ ἀναγέννηση. Ἄν συνυπολογισθεῖ μάλιστα ὅτι ὁ Μακαριώτατος ἔχει αὐξήσει τό χρόνο διάρκειας τῶν πανηγυρικῶν Ἐσπερινῶν καί τῶν Ὅρθρων καί Λειτουργιῶν, αὐτό σημαίνει ὅτι ὄχι μόνο δέν ὑφίσταται ἀπό τό Λαό τοῦ Θεοῦ αἴτημα λειτουργικῆς ἀνανέωσης, ἀλλά τό ἀντίθετο, πρὸς τό ὅποιο ὅπως ἀποδεικνύεται στήν πρακτικὴ λειτουργικὴ συμπεριφορὰ, στήν ποιμαντικὴ, ἀνταποκρίνεται ὁ Μακαριώτατος καί οἱ περὶ Αὐτόν Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς.

Εἶναι τόσο δυνατά, χαρισματικά δομημένο ὅλο τό Σῶμα τῆς θείας Λατρείας μας, ὥστε νά μήν ἀποδομεῖται καθόλου εὐκόλα καί στίς συνειδήσεις τῶν λειτουργῶν, ἀλλά καί τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας πολὺ ἀρέσκεται στήν ἀκρίβεια τῆς τηρήσεως ὅλων τῶν δεσμῶν καί δὴ τῶν Λειτουργικῶν πού τούς θεωρεῖ θεόπνευστους. Εἶναι ἡ θεία Λατρεία λοιπόν τόσο γερά δομημένη μέ τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ἡ διακριτικὴ εὐελιξία τῶν λειτουργῶν τῆς μπορεῖ νά ἐπιστρατεύει καί τὴν Οἰκονομία. Ἀκρίβεια καί Οἰκονομία ἐκφράζουν τό ἀπέραντο εὖρος τῆς θείας Εὐσπλαχνίας καί Ἀγάπης πού ἀποσκοποῦν στήν κατὰ Χάριν θέωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπομένως δέ στέκεται ἀπὸ μόνη τῆς ἢ Λειτουργικῆς ἀνανέωση-ἀναγέννηση οὔτε ὡς ὁρολογία, οὔτε ὡς περιεχόμενο. Πάντοτε ὁ ἱερός κληρὸς μας ἐπεδίωκε τὴν ἀκρίβεια πού ἀνυψώνει τό νοῦ καί τὴν ψυχὴ στό Χριστό, ἀλλά καί μέ πᾶσα διάκριση ἐφήρμοζε καί τὴν ἱερά Οἰκονομία γιά νά στεγάσει ὅλα τὰ τέκνα τῆς, χωρίς βέβαια νά ἐπιδιώκει τὴν Οἰκονομία νά τὴν μεταβάλλει σέ ἀνατροπὴ καί διάλυση.

Στά πανέμορφα διηγήματα τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη θαυμάζει ὁ ἀναγνώστης τό ρεαλισμὸ μέ τὸν ὅποιο περιγράφει ὁ συγγραφέας τούς κληρικούς ἢ λαϊκοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς θείας Λατρείας, τὰ ἐλαττώματά τους καί τὴν ἀγραμματοσύνη τους, ὁμως ἐπειδὴ ἔχει εἰσοδεῦσει στό βάθος καί ὄχι στό κέλυφος τῆς Λειτουργικῆς μας Παραδόσεως, ὡς "ἅγιος" πού εἶναι, βλέπει ἀρχετυπικά τούς ἱερεῖς, τούς ἄνδρες, τίς γυναῖκες καί τὰ παιδιά, τούς γέροντες καί τίς γερόντισσες.

Κανένα δέ σνομπάρει, αλλά μέ τή μεγάλη του και άρχοντική καρδιά χαιρέται νά παρακολουθεῖ μυστικά ὄλο τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀκόμα και ἄν ἱερεῖς και αὐτοσχέδιοι ψάλτες πετοῦν και ξαναπετοῦν γλωσσικά μαργαριτάρια, πού χάνονται μέσα στό πολύ πλούσιο θεανθρώπινο πανηγύρι τῆς θείας μεγαλειώδους Λατρείας μας.

Ἡ Οἰκονομία, λοιπόν, λειτουργοῦσε και λειτουργεῖ πάντοτε φιλόφρονα και θεραπευτικά μέσα στό Σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας και ἀντιστοιχεῖ πρὸς τήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Κυρίου μας. Ὁ Χριστός "κλίνας οὐρανοῦς και καταβάς ἐπὶ τῆς γῆς" κινήθηκε, συμπεριφέρθηκε ὡς πραγματικός φυσικός ἄνθρωπος, χωρισμένος ὅμως τελείως ἀπό τήν ἁμαρτία. Ἔτσι κάθε κληρικός τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας ἔχει τήν εὐχέρεια νά χειρίζεται διακριτικά και θεοφώτιστα και τό χρόνο τῶν διαφόρων Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν και τή θέση τους χωρίς νά σκανδαλίζει τό χριστεπώνυμο πλήρωμα μέ ἐπιδεικτικούς νεωτερισμούς, ἀκρότητες διασύνης ἢ ἀργοπορίας. Σύμφωνα και μέ τήν κοινά ἀποδεκτή ἀνάμεσα στοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ἰψίστου κυκλοφοροῦσα φράση "Ὡς δόξει τῷ προσεστῶτι" κάθε βαθμοῦ κληρικός εἴτε σέ συλλειτουργία εἴτε ὡς μοναδικός λειτουργός μπορεῖ νά ρυθμίσει τό χρόνο, τή διάρκεια και τά μέρη τῶν λειτουργικῶν προσευχῶν ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες και τίς δυνατότητες ὅλης τῆς λειτουργικῆς κοινότητος, ἱεράς Μονῆς ἢ ἐνορίας. Ἰπάρχει ἡ εὐχέρεια στοὺς ἔμπειρους κληρικούς ὅλων τῶν βαθμῶν νά χειρίζονται τό λειτουργικό χρόνο και τή θέση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, χωρίς νά αὐθαιρετοῦν ἐγωϊστικά ἀντιεκκλησιαστικά, κοσμικά.

Ἡ ἴδια Οἰκονομία λειτουργεῖ ἱαματικά σ' ὄλο τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας και στοὺς ἄλλους τομεῖς της, χωρίς ὅμως οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστο νά περιφρονοῦνται οἱ δεσμοὶ της και νά ἀποδομοῦνται. Εἶναι ὅμως πάντοτε ὑπαρκτός ὁ κίνδυνος τοῦ σχίσματος ἄν οἱ ἀνανεωτές ἐπιμείνουν νά δεσμοδετήσουν μέ "συνοδικές!" ἀποφάσεις τίς ἀνανεωτικές τους προτάσεις.

Τώρα πρὸ "συνοδικῶν" ἀποφάσεων, ἄτυπα, κάποιοι κληρικοὶ γιά εὐνοήτους λόγους σπεύδουν νά φανοῦν "βασιλικότεροι τοῦ βασιλέως" και δημιουργοῦν σκανδαλισμό και μπερδέματα στό σῶμα τῶν πιστῶν και μάλιστα μέσα στόν ἱερότερο χῶρο πού εἶναι ὁ λειτουργικός χῶρος και πού εἰκονίζει τόν Οὐρανό και τά Ἐκεῖ τελούμενα κατά τόν Ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη.

Παράδοση και Μυστικές Εὐχές

Ὅσον ἀφορᾷ τίς μυστικές εὐχές τῆς θείας Λειτουργίας, ξεκινώντας ἀπό τό παρόν και μέ τήν ἐμπειρία μιᾶς σπάνιας σέ πλούτο θεϊκό και ἀνθρώπινο θείας Λατρείας, ἀδυνατοῦμε νά κατανοήσουμε τό νεωτεριστικό τρόπο ἐκφορᾶς τους.

Κάθε λειτουργός, ἀπό τά πολύ πρῶιμα παιδικά του ἀκούσματα, γνωρίζει τήν κοινή πρακτική λειτουργική ἐμπειρία ὅτι οἱ εὐχές τῆς Θείας Λειτουργίας δέν ἀκούγονται, ἐνῶ τά ἱεροψαλτικά μέρη ἀκούγονται, εὐφραίνονται και κατανύχονται τοὺς πιστοὺς. Οἱ Ἱερέες ἐκφωνήσεις πού ἀκούγονται, ἀποτελοῦν κοινή ἐνοποιητική κατάληξη και τῶν μυστικῶν εὐχῶν και τῶν ἐκφώνως λεγομένων. Ἔχουμε δηλαδή κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας μιᾶ ἁγία Τριάδα προσευχῶν ἀναπεμπομένων πρὸς τόν ἐν Τριάδι Θεό:

- α.** ὅσα λέγονται μυστικά ἀπό τό λειτουργό
- β.** ὅσα λέγονται φωναχτά - μελωδικά ἀπό τόν ἱεροψαλτικό χορό και

γ. ὅσα λέγονται φωναχτά - μελωδικά ἀπό τό λειτουργό καί ἐνώνουν λειτουργικοχαρισματικά τά δύο πρῶτα.

Ἄν οἱ λειτουργοί τῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων δέν εἶχαν εἰσαγάγει τήν ἐκφώνη ἀναφορά τῶν εὐχῶν ἐδῶ καί ἐξήντα περίπου χρόνια (δύο γενιές), δέ θά ὑπῆρχε σήμερα αὐτός ὁ προβληματισμός ἀνάμεσα στούς κληρικούς καί τούς πιστούς γενικότερα.

Ἐνα σπουδαῖο ἀγιορείτικο Κείμενο πού τό παραθέτουμε στό τέλος τῆς εἰσηγήσεώς μας θεωρεῖ ἐντελῶς αὐτονόητη τή μυστική ἀναφορά τῶν εὐχῶν ἀπό τόν ἐν φόβῳ καί τρόμῳ καί ἄκρῳ σεβασμῷ λειτουργοῦντα ἱερέα. Συγκεκριμένα ἀναφέρει τή σχέση ἑνός βασιλιᾶ ἢ ἑνός ἀνωτάτου ἄρχοντα μέ ἕνα κατώτερο στέλεχος τῆς κρατικῆς κοσμικῆς διοικητικῆς μηχανῆς. Ποιός ὑπάλληλος θά τολμήσει μπροστά στόν Ὑπουργό ἢ Πρωθυπουργό ἢ τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά ὑψώσει τή φωνή του; Μόνο ἕνας θρασύς θά τολμήσει, ὁ ὁποῖος θά ἀποπεμφθεῖ ἀπό τούς ἰσχυρούς ἰδιαιτέρους τοῦ "Ἀνωτάτου" χωρίς νά γίνει δεκτός ἢ ἀκουστός ἀπ' αὐτόν.

Αὐτονόητη ἢ συστολή ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου

Ἐφ' ὅσον κατά τή θεία Λειτουργία ὑποτίθεται ὅτι πιστεύει ὁ λειτουργός ὅτι ἀναφέρεται στό Βασιλέα τῶν Βασιλευόντων καί Κύριο τῶν Κυριευόντων, πῶς εἶναι δυνατόν νά ἀναφέρεται σ' Αὐτόν μέ θρασεῖα ἢ γεγρονῖα τῆ φωνῆ; Πῶς εἶναι δυνατόν νά φωνάζει δυνατά ὁ Λειτουργός σ' Αὐτόν πού ὅπως λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος καί ὁ Μ. Βασίλειος, δέν τολμοῦν οὔτε νά ἀντικρύσουν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι καί οἱ Ἀρχάγγελοι στό ἱερό θυσιαστήριο; Ὁ φωναχτῶν λειτουργός δέν ἐξομοιώνεται μέ τούς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης πού φώναζαν "Ἐπάκουσον ἡμῶν Βάαλ, ἐπάκουσον ἡμῶν" καί φυσικά κανεῖς δέν τούς ἀκουγε; Ποιά ἦταν ἡ λειτουργική ἐπιτυχία τους; Κανένα σημάδι ἀναγνώρισης τῆς ἐκκωφαντικῆς ἀναφοράς τους δέν ὑπῆρξε ἀπό τό Θεό, ἀλλά καί τραγικό ἦταν τό τέλος τους. Ἡ σεμνή καί ἐκ βαθέων ἀναφορά τοῦ προφήτη Ἡλία ἄμεσα ἀκουστήκε ἀπό τόν ἀληθινό Θεό ἐπαληθεύοντας τήν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ λατρεία.

Οἱ ὡς ἄνω ἀναφερθέντες μεγάλοι Πατέρες καί Λειτουργοί Χρυσόστομος, Βασίλειος, Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, παπα Νικόλας Πλανᾶς, π. Ἰάκωβος Γσαλίκης καί ἄλλοι οἱ παλαιοὶ παπᾶδες καί Ἐπίσκοποι, γραμματισμένοι καί μή θεωροῦσαν ὡς αὐτονόητη λειτουργική συμπεριφορά τή σεμνή καί μυστική ἀναφορά τῶν εὐχῶν τῆς θείας Λειτουργίας ὅχι ἀπό μιᾶ παράξενη καί παράλογη καί ἀντιλαϊκή κληρικαλιστική νοοτροπία, ἀλλά ἀπό εὐνόητο ἄκρο σεβασμό πρὸς τόν Παντοδύναμο, Μεγαλοδύναμο, τοῦ Ὁποίου τήν ἄφατη Ὑπερβατική Μεγαλωσύνη ποτέ δέν ἐπεχείρησαν νά σχετικοποιήσουν ἢ νά σμικρύνουν.

Νηπιτική ἐμπειρία Εὐχαριστίας

Τόσο τό παραπάνω ἀναφερθέν κείμενο ὅσο καί ἡ ταπεινή ἐμπειρία τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου διαχρονικά βιόπουν καί ἄλλη μία βιωματική παράμετρο στή μυστική ἀναφορά τῶν εὐχῶν τῆς θείας Λειτουργίας. Σέ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς θείας Λατρείας, ἄκρως εὐαίσθητοποιουμένης τῆς συνειδήσεως τῶν Λειτουργῶν, αἰσθάνονται τήν ἄβυσσο τῆς ἀναξιοτήτος πού τούς χωρίζει ἀπό τόν Ὑψίστο. Μυστικός ὄδυρμός, κρυφός θρήνος καί κοπετός βασανίζει τό λειτουργό ἀπό τή συναίσθηση τῶν ἀτομικῶν του κριμάτων, ἀλλά καί τῶν πολλαπλῶν ποιμαντικῶν ὑποχρεώσεων, στίς ὁποῖες ὡς ἀδύνατος καί πεπερασμένος δέν μπορεῖ νά ἀνταποκριθεῖ. Στενάζει μυστικά καί μετανοεῖ γιά τά μεγάλα ἐλλείμματα καί τῆς προσωπικῆς του πνευματικῆς ζωῆς, γιά τήν ἀθεράπευτη ἀκόμα μέσα του ραθυμία, γιά τό χαμένο του χρόνο καί γιά τίς ἀδιακρισίες του. Στενάζει μυστικά καί μετανοεῖ γιά ὅλα ἐκεῖνα τά

κενά και τίς άπειρες έλλείψεις πού διαπιστώνει, καθώς τό άκτιστο Φώς του Χριστού τον φωτίζει μέσα στη θεόπνευστη θεία Λατρεία, στό άχανές ποιμαντικό έργο για τή σωτηρία δηλαδή των έν Χριστώ ποιμαιομένων αδελφών.

Αποτέλεσμα τής μυστικότητας ή θείκη Φιλία

Από κάποια στιγμή και μετά, άδηλα και κρύφια, του Κυρίου συνεργούντος, συστέλλεται ή συναίσθηση τής άβυσσάλεας αναξιοτήτας και ένα έν ταπεινώσει συναίσθημα φιλίας μέ τό Χριστό αναδύεται. Δώρο του Χριστού στό μετανοούντα λειτουργό για να βεβαιωθεί ότι, όντως ή προσφερόμενη θεία Λειτουργία διά των αναξίων χειρών του, γίνεται δεκτή από τό Χριστό και προσφέρεται για τή σωτηρία όλων των πιστών προς τους όποιους αισθάνεται ύπόχρεως και ύπεύθυνος ό λειτουργός.

Στόν τόσο όμορφο άγιορείτικο λόγο περιγράφεται αυτή ή τελική φιλική συγκατάβαση του Σωτήρα μας προς τό Λειτουργό Του και ή επίσης φιλική ανταπόκριση του Λειτουργού προς τον Κύριό του. Όλα όμως τά παραπάνω, ένώ ισχύουν χαρισματικά, χάνονται ως έκλεκτά βιώματα μέ τίς δυνατές φωνές. Οί όντως φίλοι, οί πραγματικοί φίλοι μιλούν και συνεννοούνται μυστικά, σιγανά, έμπιστευτικά μεταξύ τους και όχι μέ φωνασκίες κοσμικές.

Θεόπνευστα κινούμενοι οί Άγιοι Πατέρες μας θέσπισαν και τό μυστικό τρόπο έκφορās των "μυστικών" εύχων και τό μελωδικό των ύπολοίπων. Οί μυστικές εύχές έκφράζουν τό ύπερβατικό, τό άόρατο, τό άθέατο, τό ούράνιο μέρος τής θείας Εύχαριστίας, ένώ τά έκφώνως ψαλλόμενα από τον Ίερέα και από τους Ίεροψάλτες δηλώνουν τό παροντικό, τό γήινο, τό ιστορικό, τό ανθρώπινο μέρος τής θείας Λειτουργίας πού άντιστοιχεί στην ανθρώπινη φύση του Χριστού, ένώ ή μυστική αναφορά των εύχων άντιστοιχεί στη θεία φύση του Κυρίου. Ούτε τό ένα τό μυστικό στοιχείο πρέπει να ύποβαθμισθεί και να έκλείψει ούτε και τό όρατό, έκφωνο και ιεροψαλτικό, γιατί είτε τό ένα είτε τό άλλο έκλείψει, θά χαθεί από τήν καρδιά τής Όρθοδόξου πίστεώς μας τό Χριστολογικό δόγμα και τό Χριστολογικό βίωμα μέ ασύλληπτες συνέπειες σωτηρίας.

Άν έπιμείνουν οί κληρικοί να φωνάζουν τίς μυστικές εύχές, τότε οί πιστοί μας θά χάσουν τίς βαθύτερες έμπειρίες τής καρδιάς, τήν άναγνώριση τής άκρας πτωχείας μας ένώπιον του Τριαδικού Θεού, του Πατρός και του Υίου και του Άγίου Πνεύματος, τή μετάνοια, τή ταπεινώση, τή καθαρά προσευχή, τή δύναμη νέων αποφάσεων, τή άληθινή φιλαδελφία, τή φιλοθεία και πολλές άλλες κατά άνθρωπο ποιότητες έν Χριστώ πνευματικής ζωής πού μαθαίνονται έν τω μυστικω ταμείω των καρδιών, όπως προτείνει ό ίδιος ό Κύριος "εΐσελθε εις τό ταμείον σου" και όχι έξελθε παρατηρών τους φωνασκούντας. Έξ άλλου πώς είναι δυνατό για παράδειγμα τό ένα αντί του πιστού να άκούει τό Χερουβικό Ύμνο και τό άλλο να παρακολουθεί ταυτόχρονα τήν άντίστοιχη μυστική εύχή; Δέ διγάζεται, δέ διασπāται ή προσευχή του πιστού;

Η φωναχτή και όχι μυστική αναφορά των μυστικών εύχων κατεβάξει τή θεία Λειτουργία στό επίπεδο του κτιστού μόνο, του κοινωνικού μόνο και του ένδοκοσμικού. Η θεία Λειτουργία μεταβάλλεται σ' ένα σόου σωματειακού είδους πού έγείρει αισθητικές, κοινωνικές, και άλλες κοσμικές αξιώσεις.

Έστω και άν οί μυστικές εύχές λέγονται φωναχτά μέν, αλλά μέ κάποια εύλάβεια, έπειδή κατ' ουσίαν χάνεται τό κατανυκτικό στοιχείο τής θείας Λειτουργίας, εύκολα έμφιλοχωρεί ή κενοδοξία, ή ύποκρισία και ένας δρησκευτικός ολοκληρωτισμός. Αφαιρείται από τον πιστό ή

δυνατότητα μιᾶς πιό προσωπικῆς, ἐλεύθερης, μυστικῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Χριστό καί πειθαναγκάζεται νά ἐνταχθεῖ στήν ἐνδοκοσμική, ὁμαδοποιούμενη λειτουργική κοινότητα.

Μυστικές λειτουργίες καί μέσα στό σῶμα μας καί στήν ψυχή μας.

Ὁλόκληρος ὁ σωματικός ὀργανισμός μας ἐκτός ἀπό τίς ἐξωτερικές φανερές λειτουργίες του, ἔχει πολλές ἐσωτερικές, πού ἴσως εἶναι καί οἱ περισσότερες. Τό θαῦμα τῆς ζωῆς μας συντελεῖται μέσα στό χρόνο τῆς ζωῆς μας χωρίς νά συνειδητοποιοῦμε ἀνά πᾶσα στιγμή πόσες πολλές λειτουργίες πραγματοποιοῦνται ἀδιάκοπα, ἀθέατα, ἀσίγαστα καί μυστικά μέσα στό σῶμα μας: Ἀναπνευστική λειτουργία, κυκλοφορία αἵματος, πέψη, ἀφομοίωση καί πολλές ἄλλες.

Ἐπίσης πόσες ἄλλες μυστικές κρυφές λειτουργίες συντελοῦνται μέσα στήν ψυχή μας. Πόσες σκέψεις μας παραμένουν μυστικές κάθε μέρα! Πόσα συναισθήματα μᾶς συνεπαίρνουν χωρίς νά γίνονται ἀντιληπτά οὔτε ἀπό τούς στενοῦς συντρόφους μας! Πόσες φαντασίες, πόσα σενάρια ἀκατάπαυστα μποροῦν νά σχηματίζονται μέσα μας - καλά ἢ κακά, εὐχάριστα ἢ δυσάρεστα, πραγματοποιήσιμα ἢ μή - καί ὅμως κανείς ἄλλος δέν τά ἀντιλαμβάνεται παρά μόνο ὁ ἑαυτός μας! Πόσα καί πόσα ἄλλα πράγματα κάνουμε μόνοι μας καθημερινά κρυφά - ἄλλα καλά καί ἄλλα ἄσχημα ἁμαρτωλά - γιατί ἔτσι βολεύει, ἔτσι ἀναπαύει ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο;

Γιατί νά μή κατανοοῦμε ὅτι ἡ θεία Λειτουργία εἶναι τό Μυστικό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέ ὁρατές ἀπαραίτητα λειτουργικές ἐκδηλώσεις, ἀλλά καί μέ μυστικό βάθος πολλῶν μυστικῶν λειτουργιῶν ἀντιστοιχῶν τοῦ σώματός μας καί τῆς ψυχῆς μας.

Ἐχει γίνει τόση κοσμική πλύση μέσα μας καί πάνω μας, ὥστε νά μήν ἀντιλαμβανόμαστε τίς ἀσύλληπτες μυστικές ρίζες ἢ τίς ἀσύλληπτες μυστικές λειτουργικές προεκτάσεις στή βασιλεία τῶν Οὐρανῶν πού ἔχει ἡ θεία Λειτουργία μας;

Σύγχρονη μαθησιακή μέθοδος

Ἄς σημειώσουμε καί ἀπό τήν Ἐπιστήμη τῆς Παιδαγωγικῆς ὅτι πρὶν ἀπό δύο γενιές ἐπέμεναν οἱ δάσκαλοι στά Δημοτικά Σχολεῖα νά φωνάζουν ὅλοι οἱ μαθητές μαζί κάποιες χαρακτηριστικές φράσεις - κλειδιά, γιά νά τίς μαθαίνουν καί γιά νά τίς θυμούνται ἀπό τό δυνατό ἤχο ὅλων μαζί καί τήν ἐπανάληψη.

Ὅμως σήμερα δέν ἐφαρμόζεται πιά αὐτή ἡ μαθησιακή μέθοδος, γιατί κάθε παιδί θεωρεῖται μιᾶ ἀναπτυσσόμενη ἐλεύθερη προσωπικότητα πού δέν μπορεῖ νά ἐγκλωβισθεῖ μέσα σέ μιᾶ ὁλοκληρωτική μαθησιακή διαδικασία.

Σήμερα ἀφήνεται κάθε παιδί νά αὐτενεργήσει προσωπικά καί ἐλεύθερα. Ὁ διακριτικός καλός παιδαγωγός προσπαθεῖ ἀπλᾶ νά ἀφυπνίσει τήν προσοχή του, τή φαντασία του καί τή νοητική του ικανότητα γιά νά προσλάβει καί νά ἀφομοιώσει τό "μαθησιακό ἀγαθό", γιά νά μιλήσουμε μέ τήν πιό σύγχρονη ὀρολογία τῆς παιδαγωγικῆς.

Αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἐσωτερική, μυστική, πνευματική ικανότητα, ἀπό πολύ παλιά εἶχε διαπιστώσει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, ὅτι ὑπάρχει μέσα στόν ἄνθρωπο κάθε ἡλικίας ἀπό τά νήπια μέχρι καί τούς ὑπερήλικες. Γιαυτό καί ἐκτός τῶν ἄλλων μαθησιακῶν παιδαγωγικῶν μεθόδων τῆς μέσα στήν ἀριστουργηματική θεία Λατρεία μας προσπαθοῦσε καί προσπαθεῖ νά

τρανώσει τις μυστικές ψυχικές λειτουργίες των πιστών της που παρακολουθούν και προσεύχονται κατά τις διάφορες Ίερές Ακολουθίες και κατά τή Θεία Λειτουργία, που αποτελεί τήν ύψηλότερη κορυφή όλων των λειτουργικών άθλημάτων και αγωνισμάτων.

Έτσι ή Όρθόδοξη Έκκλησία μας δέ μετατρέπεται σε ένα παλαιού και άπηρχαιωμένου - αναχρονιστικού τύπου σχολείο, αλλά σε ένα σοβαρό εκπαιδευτήριο, με τά πιό δοκιμασμένα και αυθεντικά προγράμματα σπουδής και μαθήσεως των άνωτέρων σπουδών που εΐναι ή λειτουργική Όρθόδοξη μοναδική Παιδεία.

Διακόνημα του Αναγνώστου

Γιαυτό και δεσμοθέτησε θεόπνευστα, αλλά και με μακρά ανθρώπινη παιδαγωγική έμπειρία, τό διακόνημα του Αναγνώστη. Ένας, ό αναγνώστης, διαβάξει χύμα, δηλαδή καθαρά, αλλά χωρίς άπαγγελία, και τό πλήρωμα των πιστών νοερά παρακολουθούν και συμμετέχουν. Ό ένας, ένοποιητικά, ως ένοποιητικός φορέας του ένιαίου Σώματος του Χριστού και τής Έκκλησίας, αναγινώσκει και οι πολλοί ως μιά καρδιά, μιά έν Χριστώ άδελφότητα άκροώνται, διεγείρουν κατά τό δυνατόν όλες τις πνευματικές τους έσωτερικές ψυχοδυναμικές λειτουργίες, προκειμένου νά άφομοιώσουν άφου προσλάβουν τό λειτουργικό " μαθησιακό άγαθό".

Πιστεύω - Πάτερ ήμων, Μαζοποίηση των πιστών

Μάλιστα, επειδή ό ρόλος του Αναγνώστου εΐναι πάρα πολύ σημαντικός στή λειτουργική παιδαγωγία, γιαυτό και τό "Σύμβολο τής Πίστεως" και τό "Πάτερ ήμων", σάν θεμελιακά λειτουργικά αναγνώσματα, λίγο πρό και λίγο μετά τόν καθαγιασμό των Τιμίων Δώρων τής Θείας Λειτουργίας, αναγινώσκονται άπό τόν ήγούμενο ή τήν ήγουμένη στά Μοναστήρια και τόν έντεταλμένο ικανό αναγνώστη στις κοσμικές ένορίες ή άπό κάποιο πολύ σημαΐνον πρόσωπο πχ. τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας.

Γι' αυτό τό πλήρωμα των πιστών φαίνεται νά διστάζει, νά ντρέπεται, νά φοβάται και νά παρακάμπτει συνήθως τήν αρχidiaκονική, μή δεσμοθετημένη Έκκλησιαστικά προτροπή νά άπαγγείλουν "όλοι μαζί" τό "Πιστεύω" και τό "Πάτερ ήμων". Παρατηρείται στους πιστούς μας μιά άπροθυμία σ' αυτόν τόν τρόπο μαζικής άπαγγελίας, γιατί αυτός ό τρόπος εΐναι ασύμφωνος με τήν ψυχολογία του Όρθόδοξου πιστού και τής Άγίας, μυστικής πνευματικότητας με τήν όποία έχει ό Όρθόδοξος διαποτισθεί με τό Όρθόδοξο Βάπτισμα, τό Χρίσμα, τή μυστική Ίερά πρόσωπο πρός πρόσωπο Έξομολόγηση και τή Θεία Εύχαριστία, που αποτελεί και τό πιό άγιοπνευματικό δεανθρώπινο Μυστήριο, που προσεγγΐζεται και με τις ανθρώπινες ψυχικές ικανότητες αλλά και με ένα ιδιαίτερο μυστικό, έσωτερικό νηπτικό τρόπο.

Πάντως υπάρχουν και οι φαιδρές περιπτώσεις των άφελών ανθρώπων, υπερηλίκων κυρίως, που θεωρούν ανταγωνιστική τήν ώρα τής μαζικής άπαγγελίας του "Πιστεύω" και του "Πάτερ ήμων" και προσπαθούν νά διακριθούν, ως μή ώφειλε, ή μάλλον νά προκριθούν στήν έπιτηδευμένη άπαγγελία μετατρέποντας τήν έν Πνεύματι και Άληθεία Θεία Λατρεία σε ούμανιστικό ένδοκοσμικό κατόρθωμα, που δά άρμοζε σε ήθοποιούς μέσα στό θέατρο. Παραδέτουμε στό τέλος τής εισηγήσεώς μας ένα υπέροχο σχετικό κείμενο του Συμεών Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης που μιλάει για τή δύναμη του ένδιάθετου, του μυστικού λόγου, που αποτελεί και τό θεμέλιο όλου του προφορικού λόγου. Έχουμε τό δικαίωμα, έμεις οι

Λειτουργοί να γκρεμίζουμε αυτό τό θεμέλιο του ενδιαθέτου - μυστικού Λειτουργικού λόγου πάνω στο όποιο στηρίζεται και ό προφορικός έμμελής λόγος και όλη ή λοιπή έλλογη έν Χριστώ πνευματική προκοπή μας;

Όσοι έχουν παρακολουθήσει από τήν τηλεόραση παπικές ή προτεσταντικές Λειτουργίες ή έχουν "διά ζώσης" βρεθεί σέ ταξίδια τους στό έξωτερικό σέ τέτοιους Δυτικούς ναούς, έτι περισσότερο διστάζουν νά συμπελλίσουν, όπως και οι έτεροδόξοι "όλοι μαζί" μαζικά τό "Πιστεύω" και τό "Πάτερ ήμωv" μέ τό φόβο μήν έξομοιωθούμε μέ τούς Δυτικούς.

Και φυσικά αυτός ό φόβος δέν είναι τών "γραφικωv" ή τών "φανατικωv" άφου τό χριστεπώνυμο πλήρωμα συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο, ότι τά "άνοίγματα" τών ταγών μας πρός τούς έτεροδόξους δέν έχουν ιεραποστολικό χαρακτήρα, αλλά ισότιμη άνταλλαγή πραγμάτων "πίστεως" γιά τήν τελική έπίτευξη τής όνομαζόμενης ένώσεως και τής όσο τό δυνατό ταχύτερης κατασκευής τής υπό τόν Πάπα Πανδρηκείας.

Οί Δυτικοί στεροϋνται του μυστικού άγιοπνευματικού λειτουργικού πλούτου και γι' αυτό έχουν έφεύρει "λειτουργικά τρικά και λειτουργικά τεχνάσματα" γιά νά σπάζουν τή "λειτουργική ούμανιστική μονοτονία" μέ τή μαζική λειτουργική άπαγγελία, μέ τήν παρεμβολή του Έκκλησιαστικού όργάνου, μέ τή γενίκευση τών έδράνων, μέ τά άτομικά λειτουργικά βιβλιαράκια, μέ τίς πολυφωνικές χωρωδίες, πού δέν ένώνουν, αλλά διασποϋν άκόμη και τούς ίδιους πού βρίσκονται μέσα στόν οικείο τους "λειτουργικό" χώρο.

Η έκκοσμίκευση έρπει ύπουλα μέσα στόν ιερό χώρο τής Έκκλησίας μέ διάφορα προσωπεία. Βασικότερη προσπάθειά της είναι νά ευτελίσει τά μέγιστα και νά μεγιστοποιήσει τά έλάχιστα, έτσι ώστε νά είναι πανεύκολη ή έξομοίωσή της μέ τούς έτεροδόξους αίρετικούς και μέ τίς άλλες θρησκείες πρός πραγματοποίηση του όράματος τών νεοεποχίτων πού είναι ή δημιουργία τής Πανδρηκείας.

Αρχικά πλήττεται ή σκόπιμα ή άσυνείδητα τό θεοδομημένο οικοδόμημα τής θείας Λατρείας μας: Η γλώσσα της, ή μουσική της, τά Παλαιοδιαθηκικά άναγνώσματά της, τό Τυπικό της, τά Σύμβολά της, ή δομή της, ή αρχιτεκτονική του ιερού Ναού.

Στή συνέχεια πλήττονται ειδικότερα οι θεσμοί οι όποιοι είναι άχώριστα συνημμένοι μέ τή θεία Λατρεία μας: ράσα, περιβολή τών Λειτουργωv, άπόψεις και ποιμαντική συμπεριφορά τους. Υπερτονίζεται μέ κοσμικό τρόπο ή άποψη νά έχει όπωσδήποτε λόγο ή Έκκλησία γιά όλα τά θέματα του κόσμου τούτου, νά έχει άπαντήσεις σ' όλα τά έρωτήματα και άναγνώριση "ύποχρεωτική" από τούς κοσμικούς άρχοντες, αλλά και άπ' όλους τούς κοσμικούς.

Η βαθύτερη αίτία γιά "Λειτουργική Ανανέωση"

Είναι παρατηρημένο ότι, όταν ή θεία Χάρη έπισκεφθεί τόν άνθρωπο, γίνεται όλως ένδους. Ένδουσιάζεται μέ κάθε τι πού βλέπει, πού άκούει, πού παρατηρεί μέσα στό θεανθρώπινο χώρο τής θείας Λατρείας μας. Ό ιερός ένδουσιασμός του άνοίγει όλα τά μυστικά παράθυρα και τίς μυστικές θύρες γιά νά έννοεί και τά μή όρατά και μή άκούόμενα.

Ό φιλανθρωπότατος Κύριός μας περιστέλλει σταδιακά τή θεία Χάρη Του από τόν πληγέντα άνθρωπο, γιά νά άγωνισθεί επίμονα και έμπονα και μόνος του και νά φθάσει "εις άνδρα τέλειον, εις μέτρον ήλικίας του πληρώματος του Χριστού" όπως λέγει ό θείος Παύλος.

Έτσι ταυτόχρονα περιστέλλεται και ό πάντοτε ύπουλα παραμονεύων κίνδυνος τής ύψηλοφροσύνης. Παθαίνει και μαθαίνει ό πιστός τά πάντα - όσα πρέπει νά μάθει από τήν Άγάπη του Χριστού μας - και μέ τόν ένδουσιασμό και μέ τή (φαινομενική) στέρηση τής θείας Χάριτος και μέ διάφορες άλλες παιδαγωγικές πού έφαρμόζει ό Κύριος σέ μάς, τά παιδιά Του.

Μέσα στή σκληρή περίοδο τής στέρησης, ύπάρχουν και κάποιοι κληρικοί και κάποιοι θεολόγοι και κάποιοι πιστοί πού δέ δέχονται τήν Παιδεία του Κυρίου κατά τό "παιδεύει Κύριος επί τό συμφέρον πρós τό μεταλαβείν τής αγιότητας Αυτόυ" αλλά αντιδρούν μέ διαφόρους τρόπους έγωιστικούς. Αρχίζουν νά πιστεύουν στίς κοσμικές βέβηλες φωνές εκείνων πού θεωρούν νεκρό τό Τυπικό τής Έκκλησίας μας, νεκρή τή Λειτουργική μας Παράδοση και πασχίζουν κοσμικά και τεχνητά νά αποδομήσουν τό δοκιμασμένο ύπαρκτό λειτουργικό σύστημα και νά αναδομήσουν νέο, σύγχρονο, ζωντανό, προσαρμοζόμενο στίς σύγχρονες ανάγκες κατ' εκείνους .

Αυτό τό ως άνω σύνδρομο είναι γνωστό στους περισσότερους ώριμους πνευματικούς πατέρες και στους άπλους πιστούς, τό όποιο και έν άκρη ταπεινώσει καταθέτουν ως άδυναμία τους ένώπιον του ίατρου των ψυχών και των σωμάτων Χριστού μέ αγαδό τέλος τήν καθ' ολοκληρία ίασή τους

Επίλογος Φώτη Κόντογλου

Δέν έπιθυμώ νά σās κατακλύσω άλλο μέ τή δική μου πνευματική φτώχεια...

Άς κλείσουμε τήν εισήγησή μας άκούγοντας τό ζωντανό Όρθόδοξο μέλος τής Άγιωτάτης Έκκλησίας μας, τό δόκιμο Άγιογράφο της, τό δυνατό Λογοτέχνη, τό σθεναρό όμολογητή της τό μεγάλο Φώτη Κόντογλου.

Έκείνοι πού θέλουν νά χειραφετηθούν από τήν Παράδοση γιά νά φέρουν τήν Έκκλησία πιό σιμά στον κόσμο, αυτοί είναι άκριβώς, πού ουσιαστικά τήν απομακρύνουν. Η Παράδοσις μάς φανερώνει πώς ό κόσμος μπορεί νά σφραγισθί από τό Πνεύμα. Η Άντιπαράδοσις μάς δείχνει πώς τό Πνεύμα μπορεί νά σκεπασθί από τόν κόσμο.

Όταν, λοιπόν, θεωρούν τήν Παράδοσι σαν ζάρωμα θρησκευτικό, σαν όλόπλευρα άπόκοσμη, δέν κάνουν τίποτε άλλο παρά νά αποδεικνύουν ότι τήν άγνοούν και τήν παρεξηγούν, ότι δέν τήν ύποπτεύονται κån τί άκριβώς είναι. Γιατί αυτή είναι πού παρουσιάζει σέ όλες τίς πτυχές της τήν όρθή και μόνη εύαγγελικά γνήσια έπαφή μέ τόν κόσμο, έπαφή πού - γιά νά περιορισθούμε μονάχα σέ μία πλευρά- μπορεί κανείς νά τή θαυμάση π.χ. στή λατρεία. Η όρθόδοξη λατρεία τί άλλο φανερώνει σέ κάθε λεπτομέρεια του μυστικού και λαμπρότατα εκπεφρασμένου περιεχομένου της παρά τό άγιαστικό έργο τής Έκκλησίας όχι μόνο στίς ψυχές, αλλά και στά σώματα των μελών της, όχι μόνο στον καθαρά πνευματικό έσωτερικό χώρο, αλλά και επάνω σ' όλη τή κτίσι;

Πώς γίνεται ή ανατολική όρθόδοξη λατρεία; Μέ στεναγμούς άλαλήτους μόνο; Όχι, αλλά και μέσ από τίς σωματικές αισθήσεις και μέσ από τόν φυσικό πλοϋτο τής δημιουργίας. Κι όμως ένώ είναι τόσο ύλικά εκδηλωμένη, μένει ή πνευματικώτερη λατρεία, ή έσωτερικώτερη, ή πιό

ἀπόκοσμη, ἡ πιό μεγαλειώδης καί καθαρή πραγματοποίησις τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴ Σαμαρείτιδα, ἡ ἀκριβῶς ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ προσκύνησις τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἀρνηταὶ τῆς Παραδόσεως, σήμερα, ἐκεῖνοι πού κατορθώνουν νά μὴ συγκινουῦνται ἀπ' αὐτῆ, νά μὴ τὴ σέβονται, νά μὴ τὴν καταλαβαίνουν πόσο πλατιά καί πραγματιστικὴ εἶναι, πόσο ἐλεύθερη καί θεία, δέν ἔχουν οὔτε πίστι οὔτε βάθος σκέψεως οὔτε δύναμι ψυχῆς. Θέλουν νά θάλουν χέρι πάνω στὴν Κιβωτό αὐτῆ, ἀλλὰ δέν τολμοῦν νά τὸ πράξουν, δέν ἔχουν τὸ σθένος. Εἶναι Δαδάν καί Ἀθειρών ἀπὸ πρὶν νεκροί. Μαραμένα φθινοπωρινὰ φύλλα, πελιδνές ψυχές πού τὴν ἐλαφρότητά τους τὴ θαρροῦν πνευματικὸ ὕψος, πού τὰ τρικλίσματά τους τὰ παίρνουν ὡς φιλελευθερισμὸ καί εὐρύτητα.

Οἱ περισσότεροὶ χριστιανοὶ τσαλαβουτοῦν στὰ ρηγά τῆς Ἀγιότητος καί τῆς Ἀμαρτίας. Δέν εἶναι οὔτε ἥρωες τῆς πίστεως, οὔτε ἥρωες ἀντίχριστοι. Οἱ Ἄρειοι καί οἱ Χρυσόστομοι σπανίζουν. Ἀλλὰ τὸ Μέτριο παρασύρεται εὐκολα ἀπὸ τὸ ποταπὸ. Ἡ ὑποθερμία λίγων, μπορεῖ νά κάνη κακό στοὺς πολλοὺς πού ἔχουν κάποια πίστι, κάποια εὐσέβεια. Καί τότε, ἡ φοβερὴ ἀδράνεια τῆς μάζας, θά ὑπακούσῃ στὸν νόμο της. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς θά κινηθῆ ἀσταμάτητα πρὸς τὴν ἀπώλεια.

Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νά θυδοσκοπηθῆ ἡ Παράδοσις, νά βγοῦν ἀπὸ τὰ κοιτάσματά της οἱ ἀθάνατοι θησαυροὶ πού θά μᾶς κάνουν νά καταλάβουμε τί μεγάλη χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι πού γεννηθήκαμε ὀρθόδοξοὶ Ἕλληνες.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Περὶ τῆς μυστικῆς ἐκφωραῆς τῶν εὐχῶν

Ὁ καθαρὸς καί ἅγιος ἱερεὺς ... ὅταν ἐμβαίνει εἰς τὸ Ἅγιον Θυσιαστήριον... νά τελέσῃ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, τότε τὸν περικυκλώνουν ἀοράτως οἱ ἀσώματα καί θεῖοι Ἄγγελοι, πλήθος πολὺ, οἱ ὁποῖοι τὸν ὑπηρετοῦν εἰς ὅλην τὴν Λειτουργίαν μὲ ἄκραν εὐλάβειαν... Διότι οἱ Ἄγγελοι εἰς τὴν Λειτουργίαν ἐπέχουν τόπον διακόνων, οἱ ὁποῖοι διάκονοι διακονοῦν μὲν καί ὑπηρετοῦν τὸν ἱερέα εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν ὅμως αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς καί μόνοι τους δέν ἔμπορουν νά ἐκτελέσουν τὴν θεῖαν Λειτουργίαν χωρὶς τοῦ ἱερέως. Καθόσον ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν εἰκονίζει τὸν Χριστόν, οἱ δὲ διάκονοι τοὺς Ἄγγέλους...

Δόξα τοῦ ἐπιγείου βασιλέως εἶναι οἱ στρατηγοὶ του καί οἱ στρατιῶται του. Δόξα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευόντων καί Κυρίου τῶν κυριευόντων εἶναι ἡ Ἱερωσύνη καί οἱ Ἄγγελοι Του... Καί καθὼς ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς, ὅταν δώσει ἐξουσίαν καί κάποιος βασιλικὸν ἀξίωμα εἰς τινὰ ἄνθρωπον, ὅλοι, οἱ ὑπήκοοί του τιμοῦν ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὅπως τιμοῦν τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα, τοιουτοτρόπως καί ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς, ἀφοῦ ἐσφράγισε τὴν ἱερωσύνην μὲ τὴν ἰδικὴν του δόξαν, ἐτιμήθη καί ἐδοξάσθη ἡ ἱερωσύνη ὑπεράνω πάσης ἀγγελικῆς δόξης καί ὑπὲρ πᾶσαν ἀγγελικὴν τιμὴν ὁ ἱερεὺς. Καί τιμᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καί εὐλαβεῖς χριστιανούς ὅπως τιμᾶται ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ λέγει: "Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός, λίαν ἐκραταιώθησαν οἱ ἀρχαὶ αὐτῶν"...

Καί καθώς ἕνας ἀξιωματικός, ἄνθρωπος τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα, εἰσέρχεται μέ θάρρος καί πλησιάζοντας εἰς τόν βασιλέα τόν προσκυνεῖ μέ χαράν καί τόν ἀσπάζεται χαιρών τῷ πνεύματι καί εὐφραϊνόμενος καί ἔπειτα καθήμενος πλησίον του συνομιλεῖ με αὐτόν τόν φίλον του καί βασιλέα στόμα μέ στόμα, αὐτί μέ αὐτί, ὄμμα μέ ὄμμα, ἀγάπη μέ ἀγάπην, πνοή μέ πνοήν, ὡσάν νά συνομιλοῦν δύο γνήσιοι καί πολυαγαπημένοι ἀδελφοί κατά σάρκα ὁ ἕνας με τόν ἄλλον... Βλέποντας δέ οἱ ὑπηρεταί καί οἱ στρατιῶται τοῦ βασιλέως τόν βασιλέα των νά δείχνη τοιαύτην ἀγάπην εἰς τόν φίλον του τόν στρατηγόν... τόν ὑπακούουν καί αὐτοί καί τόν τιμοῦν καί τόν εὐλαβοῦνται.

Διά τοῦτο εὐλαβοῦνται οἱ θεῖοι Ἄγγελοι τόν ἱερέα καί τόν τιμοῦν λίαν ὡς φίλον Χριστοῦ ἡγαπημένον. Διότι ὁ ἱερεύς συντυχαίνει θαρρετά μέ τόν ἀπάντων βασιλέα Ἰησοῦν Χριστόν, εἰς τόν Ὅποιον αὐτοί οἱ Ἄγγελοι δέν ἀποτολμοῦν νά θεωροῦν, καθόσον εὐλαβοῦνται τό μεγαλεῖον τῆς δόξης Αὐτοῦ μή δυνάμενοι νά ἐναπενίζουν εἰς τήν ἄφραστον καί θεῖαν ἔλλαμψιν τοῦ προσώπου αὐτοῦ.

Ὅμως ὁ ἄξιος ἱερεύς συντυχαίνει μέ αὐτόν τόν Χριστόν στόμα μέ στόμα, ὡσάν νά συντυχαίνει ἕνας ἄδολος καί πολλά ἡγαπημένος φίλος μέ κανένα του φίλον. Καί καθώς ὅταν ἔχη θάρρος καί ἄκραν φιλίαν μέ κάποιον μέγα ἄνθρωπον πηγαίνει κοντά του καί τοῦ συντυχαίνει τόν λόγον μυστικά, τοιουτοτρόπως καί ὁ ἱερεύς, ἔχοντας θάρρος εἰς τόν Χριστόν διά τήν χάριν καί τήν ἀξίαν τῆς ἱερωσύνης, σιμώνει εἰς αὐτόν καί τοῦ συντυχαίνει ὅλα τὰ μυστικά μέ μυστικήν ὁμιλίαν, ἤγουν μέ πολλά προσεκτική, ἤσυχον καί μετρίαν τήν φωνήν. Διότι τοιουτοτρόπως λέγει ὁ ἱερεύς τάς εὐχάς, τό ὅποιον φανερώνει δύο πράγματα. Ἐνα μέν τήν ἄκραν μεγαλειότητα ἐκείνου τοῦ προσώπου πρὸς τό ὅποιον συντυχαίνει, ἄλλο δέ τήν καθαρὰν ἀγάπην καί τό πολύ θάρρος καί τήν παρρησίαν τήν ὁποίαν ἔχει πρὸς αὐτόν ὁ συντυχαίνων καί ὁ λαλῶν μετ' αὐτοῦ.

(Ἀνωνύμου τινός καί εὐλογημένου, Λόγοι δύο περί Ἱερωσύνης καί προσευχῆς, ἐκ χειρογράφου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κωνσταντινουπόλεως, Θεσσαλονίκη 1978)

Συμειῶν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης

Περί ἐνδιαθέτου λόγου

Ὁ ἐνδιάθετος λόγος μᾶλλον ἐξαιρέτως λόγος ἐστίν, ὅς οἶονεῖ διά τοῦ γαργαρεῶνος καί τῆς γλώσσης καί τῶν χειλέων σαρκούμενος ἐν τῇ κινήσει τοῦ ἐκτός τε καί ἐνδον πνεύματος προφορικός γίνεται εἰκονίζων τήν σάρκωσιν καί διά σαρκός φανέρωσιν ἐν ἀνθρώποις τοῦ ζώντος Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρώην μέν γάρ οὗτος ἀόρατος ὢν καί συνάναρχος τῷ Πατρὶ καί ἐν αὐτῷ μένων ἀεὶ, δι' οὗ καί πάντα, ὅτε ἠθέλησεν, ἐποίησεν, ὑστερον Πνεύματι Ἁγίῳ σαρκωθείς ἐκ Παρθένου, ἀληθῶς ἡμῖν πεφανέρωται. Καί ἐν τῷ Πατρὶ ὄλος ἦν καί ἐν τῇ Μητρὶ μετὰ σαρκός ὄλος, καί ἐν τῷ οὐρανῷ ἦν, καί τοὺς Ἄγγέλους ἐφώτιζε, καί ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθη καί τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. Τοῦτο οὖν εἰκονίζει ἐν ἑαυτῷ καί ὁ ἄνθρωπος. Καί ἡ μέν ψυχὴ αὐτοῦ νοερώς ἐν ἑαυτῇ τίχτει τόν ἑαυτῆς λόγον. Διό καί λογική καλεῖται. Καί χωρὶς φθόγγου καί γλώττης νοεῖ τε ἐν ἑαυτῇ καί λέγει αὐτῷ, καθά καί οἱ Ἄγγελοι. Ἀσωμάτως γάρ ἀλλήλοις τήν θεῖαν γνώσιν διαπορθεύουσι. Καί ὁμιλοῦσιν ἀλλήλοις νοερώς δίχα γλώττης καί σχήματι δέ καί νεύματι ἢ ψυχῇ τόν αὐτῆς ἀπαγγέλει λόγον. Γλώττη δέ καί γράμματι παχυνόμενον καί οἶον σαρκούμενον, τοῖς ἄλλοις ἅπασιν φανεροῖ. Ὅς καί ἐν αὐτῇ πάλιν μένει καί οὐ δίσταται. Καί

ὄλος ἐν πᾶσιν ἔστι τοῖς ἀκούσασι, καί ὄλος ἐστίν ἐν αὐτῇ. Μᾶλλον οὖν τοῦ προφορικοῦ ὁ ἐνδιάθετος λόγος, μάλιστα δέ ὁ αὐτός οὗτός ἐστιν, εἰ καί τοῖς ἔξω σοφοῖς ἄλλος μὲν ὁ ἐνδιάθετος δοκεῖ, ὅν καί διάνοιαν λέγουσιν, ἄλλος δέ ὁ προφορικός. Τῇ ἀληθείᾳ γάρ εἷς ἐστι. Καί οὗτος τόν μονογενῆ εἰκονίζει Λόγον. Καί ἐνδιάθετος μὲν λόγος μένων ἐντός καί πολλοῖς μὴ νοοῦμενος. Παχυνόμενος δέ, καί ἡ τοῖς φθόγγοις ἢ τοῖς γράμμασι φανερούμενος ὁ προφορικός, εἰκονίζων τοῦ Λόγου τήν ἐνανθρώπισιν. Ὑστερον γάρ ὁ Θεός Λόγος σαρκωθείς πεφανέρωται.

(P.G. 155,848D-849B)

Μετάφραση

Ὁ ἐνδιάθετος λόγος μάλιστα ἐξαιρέτως εἶναι λόγος ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ λάρυγγος καί τῆς γλώσσης καί τῶν χειλέων τρόπον τινά σωματούμενος μέ τήν κίνησιν τοῦ ἔξω καί ἔσω ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, προφορικός γίνεται καί εἰκονίζει τήν σάρκωσιν καί τήν φανέρωσιν διὰ σαρκός ἐν ἀνθρώποις τοῦ ζώντος Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρότερον αὐτός ὁ Σωτήρ ἡμῶν ἀόρατος ὢν καί συνάναρχος μέ τόν Πατέρα καί εἰς αὐτόν μένων πάντοτε, διὰ τοῦ ὁποῖου καί ὄλα, ὅσα ἠθελησεν, ἐποίησεν, ὕστερον ὅμως διὰ Πνεύματος Ἁγίου σαρκωθείς ἐκ Παρθένου ἀληθῶς εἰς ἡμᾶς ἐφανερώθη καί ἦτο ὄλος μέ τόν Πατέρα καί ὄλος ὁμοίως καί εἰς τόν οὐρανόν καί τούς Ἀγγέλους ἐφώτιζε καί ἐφάνη καί ἦτο καί ἐπάνω εἰς τήν γῆν καί μέ τούς ἀνθρώπους συνανεστράφη.

Τοῦτο λοιπόν εἰκονίζει ἐν ἑαυτῷ καί ὁ ἀνθρώπος. Ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ γεννᾷ νοερῶς εἰς ἑαυτήν τόν λόγον αὐτῆς, διὰ τοῦτο καί λογική λέγεται, καί χωρὶς λαλιᾶς καί γλώσσης νοεῖ ἐν ἑαυτῇ καί λέγει ἀύλως, καθὼς καί οἱ Ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι ἀσωμάτως μεταδίδονται ἀλλήλοις τήν θείαν γνώσιν καί ὁμιλοῦσιν ἐπίσης νοερῶς καί χωρὶς γλώσσης. Καί μέ σχῆμα δέ καί μέ νεῦμα φανερώνει ἡ ψυχὴ τόν λόγον αὐτῆς, τόν ὁποῖον παχυνόμενον διὰ μέσου τῆς γλώσσης καί τοῦ γράμματος καί τρόπον τινά σαρκούμενον κάμνει φανερόν εἰς ὄλους, ἂν καί αὐτός πάλιν μένει εἰς αὐτήν καί δέν χωρίζεται καί εἶναι ὄλος εἰς ὄλους τούς ἀκούοντας καί ὄλος πάλιν εἰς αὐτήν τήν ψυχὴν. Λοιπόν καί ἀρμοδιώτερον καί πρεπωδέστατον τοῦ προφορικοῦ λέγεται λόγος ὁ ἐνδιάθετος λόγος, μάλιστα δέ αὐτός εἶναι ὁ καθ' ἑαυτό λόγος, καί ἂν εἰς τούς ἔξωτερικούς σοφούς ἄλλος μὲν φαίνεται ὁ ἐνδιάθετος λόγος, τόν ὁποῖον καί διάνοιαν ὀνομάζουσιν, ἄλλος δέ ὁ προφορικός, ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἷς μόνος εἶναι καί αὐτός εἰκονίζει τόν μονογενῆ Λόγον καί ἐνδιάθετος μὲν λόγος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μένει ἔσω καί εἰς τούς πολλούς δέν ἐννοεῖται ὁ παχυνόμενος δέ καί σωματούμενος καί ἡ διὰ τῆς φωνῆς ἢ ἐγγραμμάτως φανερούμενος ὁ προφορικός εἶναι λόγος καί εἰκονίζει τοῦ Θεοῦ Λόγου τήν ἐνανθρώπησιν, διότι καί ὕστερον ὁ Θεός Λόγος σαρκωθείς ἐφανερώθη.

(Ἐκ τῆς ἐκδόσεως Ρηγόπουλου σελ. 348-349)